

Увесь контент ліцензовано за умовами [Creative Commons BY 4.0 International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І АУДИТУ
PROBLEMS OF ACCOUNTING AND AUDIT

УДК 657.6:336.71:339.727.22

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.22.104-116>

Лубенченко О. Е.

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В АУДИТОРСЬКІЙ ФІРМІ: ОЦІНКА
СУБ'ЄКТІВ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Національна академія статистики, обліку та аудиту,
Національний центр обліку та аудиту,
вул. Підгірна, 1, м. Київ,
04107, Україна,
e-mail: olga.lubenchenko@gmail.com
тел.: +380503486471,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-8929>

Анотація Стаття присвячена актуальним аспектам організації первинного фінансового моніторингу в аудиторських фірмах, зокрема питанням оцінювання ризик-профілю клієнтів, які здійснюють грантову діяльність та/або мають статус неприбуткових організацій. У роботі розглянуто сучасні підходи до протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму, що сформовані в нормативному полі Європейського Союзу, а також у вимогах Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року № 361-IX, положеннях наказу Міністерства фінансів України № 465 від 28.12.2022 р. «Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення». Розглянуто посилені вимоги до звітування суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що запроваджені наказом Міністерства фінансів України від 25.12.2025 р. № 654.

Авторами запропоновано структурований первинний запит аудиторської фірми до клієнта (або його представника), що дає змогу визначити індивідуальний ризик-профіль суб'єкта грантової діяльності. Крім того, розроблено робочий документ для аудиторських фірм, який забезпечує системну оцінку ризиків у сфері фінансового моніторингу для неприбуткових організацій – отримувачів грантів та підтримує ризик-орієнтований підхід для прийняття професійних рішень.

Запропоновані методичні матеріали спрямовані на підвищення якості процедур фінансового моніторингу та забезпечують відповідність діяльності аудиторських фірм вимогам законодавства у сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Вони формують практичний інструментарій для ідентифікації та оцінювання ризиків клієнтів, сприяють зміцненню системи управління якістю та внутрішнього контролю в аудиторських фірмах, та підсилюють здатність суб'єктів аудиторської діяльності ефективно протидіяти відмиванню «брудних коштів», фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, аудиторська фірма, грантова діяльність, аудит, управління ризиками, ризик-профіль, неприбуткова організація, заклад вищої освіти.

Lubenchenko O. E.

FINANCIAL MONITORING IN AN AUDIT FIRM: EVALUATION OF GRANT
RECIPIENTS

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing,
National Centre for Accounting and Auditing,
Pidhirna Str., 1, Kyiv,
04107, Ukraine,
e-mail: olga.lubenchenko@gmail.com
tel.: +380503486471,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-8929>

Abstract. This article focuses on the current issues of organising primary financial monitoring in audit firms, particularly the evaluation of risk profiles of clients who carry out grant activities and/or have non-profit status. The article discusses modern approaches to combating money laundering and financing terrorism, as defined in the legal framework of the European Union, as well as in the requirements of the Ukrainian Law ‘On the Prevention and Counteraction of Money Laundering and Financing Terrorism and the Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction’ of 06.12.2019 No. 361-IX, and the provisions of the Ministry of Finance of Ukraine’s Order No. 465 of 28.12.2022. ‘Approval of the Risk Criteria for the Legitimation (Money Laundering) of Income Obtained by Criminal Means, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction’. The enhanced reporting requirements for primary financial monitoring entities, as set out in the Ministry of Finance’s decree of 25.12.2025, are also examined. No. 654.

The authors have proposed a structured initial request from the audit firm to the client (or their representative), which allows them to determine the individual risk profile of the grant recipient. Additionally, a working document has been developed for audit firms to ensure systematic risk assessment in the field of financial monitoring for non-profit organisations receiving grants, and to support a risk-based approach to making professional decisions.

The proposed methodological materials are aimed at improving the quality of financial monitoring procedures and ensuring the compliance of audit firms’ activities with legislative requirements in the field of preventing the legalisation of income obtained through criminal activities. They provide a practical toolkit for identifying and evaluating client risks, strengthening the quality management system and internal control in audit firms, and enhancing the ability of audit professionals to effectively combat money laundering, terrorism financing, and the proliferation of weapons of mass destruction.

Keywords: financial monitoring, audit firm, grant-making activity, audit, risk management, risk profile, non-profit organisation, higher education institution.

Вступ. Фінансовий моніторинг (фінансовий нагляд) – це комплекс заходів, спрямованих на контроль за фінансовими операціями суб’єктів господарювання. Такий нагляд здійснюється на державному рівні і на первинному рівні – рівні суб’єктів первинного фінансового моніторингу, до яких відносяться: банківські, небанківські фінансові установи, страхові компанії, кредитні спілки, ломбарди, платіжні організації та оператори поштового зв’язку, суб’єкти аудиторської діяльності, податкові консультанти, нотаріуси, адвокати, ріелтери, торговці нерухомістю, дорогоцінними металами та камінням, та інші суб’єкти, визначені законодавством. На рівні суб’єктів первинного фінансового моніторингу заходи охоплюють ідентифікацію і верифікацію уповноважених осіб, кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб, а також аналіз господарських операцій на предмет їх відповідності вимогам законодавства у сфері протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. За Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року № 361-IX, (надалі – Закон № 361), фінансовий моніторинг це – сукупність заходів, що вживаються суб’єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. [1] Отже, фінансовий

моніторинг включає заходи на рівні держави і на рівні суб'єктів господарювання, на яких покладено відповідальність щодо здійснення первинного фінансового моніторингу.

У країнах Європейського Союзу (надалі – ЄС) функціонує Європейська система фінансового нагляду, до складу якої входять європейські наглядові органи. Її завдання – забезпечити узгоджений, ефективний і пропорційний нагляд за фінансовими операціями в межах усього ЄС.

Саме з метою гармонізації українського законодавства з європейськими підходами у сфері запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом і було ухвалено Закон України № 361, що набув чинності у квітні 2020 року. Оскільки система протидії відмиванню доходів постійно вдосконалюється, Міністерство фінансів України затвердило наказ «Про затвердження критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» № 465 від 28.12.2022 р. (надалі – Наказ № 465), яким оновлено та деталізовано критерії ризиків легалізації доходів і фінансування тероризму. [2] Цей документ посилив ризик-орієнтований підхід до оцінки контрагентів для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема для аудиторських фірм. Відповідно до Закону № 361, аудиторські фірми віднесено до спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу (надалі – СПФМ). Це означає, що під час прийняття клієнта або нового завдання вони зобов'язані застосовувати процедури оцінки ризиків, сформовані на основі критеріїв, визначених Наказом № 465, та документувати результати такої оцінки. Крім того, наказом Міністерства фінансів «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 09 грудня 2022 року № 422» № 654 від 25.12.2025 року посилені вимоги до подання звітності суб'єктами первинного фінансового моніторингу до регуляторного органу. Так, звіт за формою № 2-фінмон (річна) надсилається в електронній формі СПФМ до Міністерства фінансів України з використанням єдиного веб-порталу та електронного цифрового підпису уповноваженої особи аудиторської фірми в галузі фінансового моніторингу.[3]

Слід відзначити, що ЄС постійно оновлює правила боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, зокрема розроблено чотири законодавчих пропозицій:

1. Регламент ЄС 2024/1620 від 31 травня 2024 року, націлений на створення органу для боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (AMLA). Цей регламент набрав чинності з 1 липня 2025 року, за винятком окремих положень, які набувають чинності 26 червня 2024 року та 31 грудня 2025 року. [4] Всеєвропейський орган з питань боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму має здійснювати прямий контроль за найризикованішими фінансовими установами, які здійснюють транскордонну діяльність у кількох державах-членах ЄС, сприяє обміну інформацією між національними фінансовими розвідками.

2. Регламент ЄС 2024/1624 від 31 травня 2024 визначає правила запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів або фінансування тероризму. Регламент вступає в силу 10 липня 2027 року, за винятком нових зобов'язаних суб'єктів фінансового моніторингу, для яких набирає чинності 10 липня 2029 року.[5] Регламент (ЄС) 2024/1624 встановлюються єдині вимоги до комплексної перевірки клієнтів та ідентифікації бенефіціарних власників.

3. Директива ЄС 2024/1640 від 31 травня 2024 встановлює механізми, які держави-члени ЄС повинні впровадити для запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у фінансовій системі на національному рівні. [6]

4. Директива ЄС 2024/1654 від 31 травня 2024, що вносить зміни до Директиви ЄС 2019/1153 та встановлює нові правила для доступу органів влади до реєстрів банківських рахунків і полегшує використання записів про транзакції. Директива набрала чинності 9 липня 2024 року. Держави-члени повинні імплементувати цю директиву до 10 липня 2027 року. Мета директиви полягає у створенні єдиної точки доступу до інформації з централізованих реєстрів банківських рахунків. [7]

Запропоновані ініціативи націлені на поглиблення взаємодії та узгодженості між національними регуляторами, на формування спеціального механізму, який забезпечуватиме таку координацію. Паралельно пропонується запровадити єдиний загальноєвропейський нормативний акт у сфері фінансового моніторингу, що об'єднає всі чинні правила та стандарти, які регулюють цю сферу. Фактично це означає перехід від моделі, заснованої на директивах, які кожна країна імплементує на рівні національного законодавства, до моделі єдиного регламенту, що діятиме безпосередньо та однаково в усіх державах ЄС. Для України, що прагне долучитись до європейської спільноти, зазначені директиви дають новий вектор розвитку у сфері фінансового моніторингу.

Аналіз європейських регламентів та директив, вітчизняного законодавства свідчить, що неприбуткові організації (надалі – НПО) та грантова діяльність вважаються сферою підвищеного ризику для відмивання коштів та фінансування тероризму через транскордонний характер платежів та спрощений фінансовий контроль у багатьох країнах. Це означає, що під час прийняття клієнта або завдання аудиторська фірма має сформувати та впроваджувати релевантні процедури оцінки ризиків відповідно до критеріїв, визначених наказом № 465 та оновленими вимогами у сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, приділяючи особливу увагу клієнтам і видам діяльності з підвищеним рівнем ризику.

Вітчизняні науковці опікуються організаційним, процедурним забезпеченням питань фінансового моніторингу. Так, Смагло О. відзначила, що система фінансового моніторингу в Україні побудована з метою протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. В залежності від суб'єктів, які проводять фінансовий моніторинг вона поділяється на два рівні: первинний та державний. Авторка відзначила суттєву роль фінансово-кредитних інститутів та спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Вона вказує, що статистичні дані свідчать про високу активність суб'єктів первинного моніторингу у повідомленні про сумнівні фінансові операції до органів Державного фінансового моніторингу України протягом останніх років, а статистика проведених розслідувань стосовно сумнівних фінансових операцій свідчить про високу ефективність суб'єктів первинного, державного фінансового моніторингу у запобіганні легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. [8]

Гнаткович О., Овчиннікова Т., Смолінська С. присвітили свої дослідження актуальним питанням здійснення фінансового моніторингу та напрямам його покращення в сучасних умовах цифровізації вітчизняної економіки. Проаналізовано діяльність Державної служби фінансового моніторингу України. Акцентовано увагу на динаміці отриманих повідомлень в розрізі ознак фінансового моніторингу протягом останніх років, які отримала Державна служба фінансового моніторингу. З'ясовано, що Національний банк України застосовує заходи впливу до банків та фінансових компаній у випадку неналежної ідентифікації, верифікації і перевірки клієнтів. Досліджено рівень інформаційного забезпечення діяльності Державної служби фінансового моніторингу України. Окреслено напрями впровадження цифровізації в сферу проведення фінансового моніторингу в Україні. Автори вважають, що застосування цифрових технологій у процесах реалізації фінансового моніторингу сприятиме

полегшенню доступу суб'єктів первинного фінансового моніторингу до більшості послуг у цій сфері, зниженню рівня зловживань та корумпованості у фінансовій галузі за рахунок переведення операцій в електронний формат, зменшенню витрат на здійснення фінансових операцій, пов'язаних із обігом паперових грошей. [9]

Шабельніков А., керуючий партнер адвокатського об'єднання EvtikaLaw, голова Комітету Національної асоціації адвокатів із питань інвестиційної діяльності та приватизації присвятив свою роботу системі фінансового моніторингу на первинному та державному рівні, зауважив, що система фінансового моніторингу є досить розгалуженою і передбачає взаємодію значної кількості суб'єктів фінансового моніторингу щоб забезпечувати своєчасне реагування на сумнівні фінансові операції, розглянув процедури фінансового моніторингу, що впроваджуються Національним банком України у банківському секторі. [10]

Герашенко А. у 2025 році досліджувала процес організації фінансового моніторингу фізичних осіб, зауважуючи, що на рівні банківської установи при першому зверненні фізичної особи до банку застосовується процедура анкетування, розглянула порогові операції – операції на суму готівкових розрахунків понад 400 тис. грн. або рівноцінну суму у валюті; систематизувала документи, які підтверджують джерела походження коштів і допомагають банку виконати належну перевірку клієнта (довідка про заробітну плату, отриману в Україні або за кордоном, навіть, якщо особа на момент звернення не працює, але нещодавно мала достатній рівень доходу; документи про продаж або здачу в оренду майна, реалізацію продукції або надані послуги; документи, що підтверджують набуття права на спадщину або на скарб чи виграш у лотерею; довідка з податкових органів про отримані доходи і сплачені з них податки; копія податкової декларації з відміткою контролюючого органу; копія декларацій, які подають політично значущі особи; будь-які інші виписки, довідки чи квитанції, що підтверджують джерела походження коштів). Авторка зауважила, як і в усьому світі, українські банки здійснюють фінансовий моніторинг щодо клієнтів та ретельно перевіряють джерела походження коштів з метою фінансової безпеки країни – щоб попередити незаконні фінансові операції, уникнення оподаткування та відмивання коштів. [11]

Але зростаючі ризики відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом потребують своєї оцінки з боку суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема при встановленні відносин суб'єктами грантової діяльності – неприбутковими організаціями.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичних рекомендацій щодо оцінки ризик-профілю клієнта аудиторської фірми – неприбуткової організації, що здійснює грантову діяльність. Для досягнення поставленої мети необхідно: дослідити нормативно-правове забезпечення організації первинного фінансового моніторингу в Україні та Європейському Союзі; проаналізувати особливості застосування ризик-орієнтованого підходу при оцінці суб'єктів грантової діяльності; обґрунтувати необхідність удосконалення процедур ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів аудиторських фірм; сформулювати структурований первинний запит аудиторської фірми до клієнта для здійснення належної перевірки; розробити робочий документ щодо оцінки ризик-профілю неприбуткової організації – суб'єкта грантової діяльності з метою документування професійного судження аудитора та забезпечення відповідності вимогам законодавства у сфері фінансового моніторингу.

Результати. Суб'єкти грантової діяльності – це всі учасники, які беруть участь у наданні, управлінні, використанні та контролі грантових ресурсів. Суб'єктами грантової діяльності є дві групи суб'єктів господарювання: грантодавці та грантоотримувачі. Значна кількість грантоотримувачів є неприбутковими організаціями. З початку

повномасштабного вторгнення росії в Україну українці та іноземці надіслали пожертвувань на благодійний рахунок НБУ та до трьох найбільших благодійних фондів – «United24», Благодійний фонд «Повернись живим» та Благодійна організація «Благодійний фонд Сергія Притули» – на понад 33,96 мільярда гривень. Це майже мільярд доларів. [12]

Закон № 361, стаття 7 «Застосування ризик-орієнтованого підходу», п.п.7 вимагає від аудиторської фірми, як суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо неприбуткових організацій, у тому числі благодійних, релігійних організацій, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, професійних і творчих спілок, та інших суб'єктів господарювання – закладів вищої освіти, вживати заходів для мінімізації ризику бути використаним з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення, зокрема з урахуванням рекомендацій відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу, який відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання та нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу». [1]

Заклади вищої освіти включені у цей перелік, оскільки як суб'єкти господарювання вони можуть функціонувати у різних формах: бюджетної установи, неприбуткової освітньої організації або комерційного закладу освіти (платника податків і зборів).

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний проводити ідентифікацію, верифікацію та вивчення клієнтів, у тому числі представників неприбуткових організацій. Такі дії здійснюються на підставі офіційних документів, поданих клієнтом, його представником, чи належним чином засвідчених копій. Процедури ідентифікації та верифікації проводяться у момент встановлення ділових відносин, а для аудиторських компаній таким моментом є момент до надсилання листа – угоди, укладання договору на проведення аудиторської перевірки звітів неприбуткової організації.

Аудиторська фірма має право запитувати будь-яку інформацію та документи, необхідні для ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта, а також для уточнення вже отриманих даних. Клієнт, його представник, у свою чергу, зобов'язані надати таку інформацію та документи для забезпечення виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

Відомості, потрібні для вивчення клієнта, аудиторська компанія формує на основі офіційних документів та/або інформації, отриманої від неприбуткової організації і підтвердженої нею. Додатково можуть використовуватися публічні (відкриті) джерела, якщо така інформація є доступною та може бути перевірена.

Оцінювання ризику причетності клієнта до відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідно до вимог Наказу № 465 здійснюється: а) до встановлення ділових відносин (зокрема, перед надсиланням листа- угоди чи укладенням договору); б) та/або під час проведення фінансових операцій у випадках, коли ділові відносини не встановлюються. [2]

Зважаючи на те, що під час аудиту чи надання інших аудиторських послуг аудиторська фірма не приймає участь у здійсненні фінансових операцій клієнта, друга вимога, щодо оцінювання ризику, п. б), є не застосовною.

На такий підхід націлюють і Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення, оновлені у 2025 році (надалі – Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів).[13] Ці стандарти розроблені Групою з розробки фінансових заходів боротьби з

відмиванням грошей (FATF), що є міжурядовим органом, який визначає світові правила протидії «брудним грошам».

На рівні суб'єкта первинного фінансового моніторингу необхідно визначити, які з клієнтів, замовників аудиторської фірми є НПО, та оцінити їхні ризики щодо причетності до фінансування тероризму, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, не порушуючи і не перешкоджаючи законній діяльності НПО. Отже, необхідно розробити критерії та шкалу оцінки ризиків для НПО, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу за Міжнародними стандартами боротьби з відмиванням коштів, Наказу № 465, Керівництвом з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Метою цих заходів є унеможливлення використання НПО для цілей фінансування тероризму, по – перше, терористичними організаціями, що позиціонують себе за доброчесних суб'єктів господарювання; по – друге, з метою використання доброчесних, легітимних суб'єктів в якості каналів для фінансування тероризму, включаючи їх використання з метою уникнення замороження активів; по – третє, для покривання або приховування незаконного переведення коштів, призначених для законних цілей, терористичним організаціям. [2, 13,14]

Забезпечуючи такий підхід, було розроблено первинний запит аудиторської фірми з питань фінансового моніторингу, таблиця 1.

Таблиця 1

Первинний запит аудиторської фірми з питань фінансового моніторингу

Table 1

Initial enquiry from an audit firm regarding financial monitoring

Керівництву НПО

Шановні замовники!

Відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 6 Закону України від 6 грудня 2019 року №361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (надалі – Закон № 361) аудиторські фірми є спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Відповідно до ч. 4 ст. 11 Закону № 361 суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані здійснювати ідентифікацію та вивчення клієнта.

Виходячи з вище викладеного, будь-ласка, підготуйте наступну інформацію, що необхідна нам у зв'язку з проведенням ідентифікації своїх клієнтів при укладанні договорів.

1. Статут організації.
2. Інформацію з Єдиного державного реєстру (електронний витяг з ЄДРПОУ в форматі PDF)
3. Перелік осіб, які входять до виконавчого органу управління НПО із зазначенням посади, документу, на підставі якого діє особа.
4. Перелік осіб, які мають право розпоряджатися рахунками і майном із зазначенням посади, документу, на підставі якого діє особа, реквізитів паспортів таких осіб та індивідуальний податковий номер, дату народження, місце проживання або місце перебування.
5. Інформацію щодо структури власності (відповідно до п.п. 58 ч. 1 ст. 1 Закону № 361 . Документи, що підтверджують наявність структури власності (Перелік кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) (надалі – КБВ) з вказанням прізвища, імені та по батькові (за наявності) фізичних осіб, країну їх постійного місця проживання та дати народження, паспортних даних, реєстраційний номер облікової картки платника податків України (або ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних

осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів)).

Увага менеджменту НПО! Для неприбуткових організацій (громадських об'єднань, благодійних фондів) КБВ – це фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив на управління чи господарську діяльність організації. Через колегіальність управління КБВ у таких організаціях часто відсутній, але за певних умов ними можуть бути засновники чи керівники.

6. Зазначити інформацію про наявність відносин (зав'язків) з політично значущими особами (а саме фізичні особи, які є національними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях відповідно до п.п. 20, 28, 37, 47 ч. 1 ст. 1 Закону № 361).

7. Перелік осіб, які є кінцевими бенефіціарами власниками (відповідно до п.п. 30, 34 ч. 1 ст. 1 Закону № 361)

8. Перелік осіб, які пов'язані з політично значущими особами (відповідно до п.п. 42 ч. 1 ст. 1 Закону № 361)

9. Зазначити інформацію про належність НПО до благодійної чи неприбуткової організації.

10. Реквізити банків, в яких відкрито рахунок (рахунки), і номер банківського рахунку (рахунків).

Прізвище, і'ям по батькові, особи, що відповідає за проведення фінансового моніторингу в аудиторській фірмі, підпис, дата заповнення запиту

Джерело: сформовано авторами на основі джерел [1, 2, 13,14]

Запропонований формат запиту є доказом того, що аудиторська фірма:

- дотримується Закону № 361;
- виконує процедури фінансового моніторингу;
- має документальне підтвердження запиту інформації і сформувало підґрунтя для прийняття клієнта чи навпаки – для відмови у співпраці.

Наказ № 465 визначає процедури оцінки ризик – профілю клієнта, зокрема виділяє НПО. Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом визначаються аудиторською фірмою у відповідності до Наказу № 465 для кожного клієнта, в т ч. для НПО – суб'єкта грантової діяльності, які фіксуються та оцінюються в робочому документі «Оцінки ризиків – профілю клієнта – НПО, суб'єктів грантової діяльності», що заповнюється на підставі первинного запиту, подальшого опитування представників НПО, інформації з інших відкритих джерел, таблиця 2.

Оцінка ризик – профілю клієнта – НПО, суб'єкта грантової діяльності (фрагмент)

Table 2

Risk assessment – client profile – NGO, grant-making organisation (excerpt)

№	Критерії ризику	Оцінка ризику	Використані джерела інформації
1	2	3	4
1	– діяльність неприбуткових організацій (крім ОСББ), зокрема благодійних, релігійних організацій і політичних партій, що характеризується сукупністю ризикових ознак;	Опис виявленого ризику, його бальна оцінка на підставі професійного судження і ризик – орієнтованого підходу та його вплив на процедури фінансового моніторингу	Наказ №465: розд. II, пп.2–4; розд. III, п.3 [2,13,14,15].
1.1	– до ризикових ознак належать випадки, коли діяльність організації має ознаки фіктивності відповідно до ст.234 ЦК України. Додатковим індикатором є використання кількох рахунків в іноземних банках, якщо хоча б один відкрито у високоризиковій юрисдикції (держави-агресори, офшорні зони, тимчасово окуповані території, країни чорного/сірого списків FATF, юрисдикції з високими корупційними ризиками, ризиками фінансування тероризму або недостатньою прозорістю бенефіціарної власності);	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.2	– ризик підвищується, якщо фінансові операції здійснюються із використанням значних сум готівки або пожертв, що надходять поза банківською системою;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.3	– використання коштів не відповідає статутній меті та визначеним напрямом діяльності організації;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.4	– фінансові операції проводяться без належного економічного чи документального обґрунтування їх змісту;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.5	– організація бере участь у фінансуванні придбання товарів подвійного використання;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.6	– кошти витрачаються без належного документування та формування звітності щодо їх використання;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.7	– кошти перераховуються особам, пов'язаним із санкційними юрисдикціями, або надходять значні іноземні пожертви без чітко визначеної мети;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.8	– обсяги пожертв не узгоджуються з фінансовими можливостями жертводавців	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці

	або їх цільове призначення не визначене;	таблиці	4 цієї таблиці
1.9	– благодійні виплати або внески концентруються на обмеженому колі отримувачів без достатнього обґрунтування;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
1.10	– посадові особи або члени керівних органів мають причетність до протиправної діяльності;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
2	– застосовується схема дроблення незаконних коштів на численні невеликі пожертви від різних осіб;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
3	– організовуються формальні благодійні заходи без реальної аудиторії, але із декларуванням значних надходжень;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
4	– неіснуючі членські внески використовуються для прихованого фінансування виплат;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
5	– укладаються договори з ФОП або пов'язаними особами щодо послуг, які фактично не надавалися;	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці
6	– клієнт працює у сфері з підвищеними корупційними ризиками або активно використовує посередників чи фінансові установи.	Див. рядок1 колонку 3 цієї таблиці	Див. рядок1 колонку 4 цієї таблиці

Джерело: сформовано авторами на основі джерел [1, 2, 13,14,15]

Запропонований робочий документ дає структуровану, доказову та відтворювану оцінку ризик-профілю клієнта аудиторської фірми – НПО/суб'єкта грантової діяльності, яку аудитор, фахівець з фінансового моніторингу може використати для формування подальших процедур, документування професійного судження та обґрунтування рішень. Документ формує логічний ланцюг: ризик – оцінка – вплив – дії у відповідь на оцінені ризики щодо відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, забезпечує однаковий формат аналізу для всіх НПО, що особливо важливо у грантовій діяльності, де ризики різняться залежно від: країни донора, географічного розташування гратоотримувача, структури фінансування, типу проєктів.

Висновки. Розроблені рекомендації щодо оцінки ризик-профілю клієнта – НПО, суб'єкта грантової діяльності забезпечують дотримання аудиторською фірмою вимог Закону № 361, Наказу № 465, приписів Міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів. Запропоновані прикладні доробки можуть бути засновані аудиторськими фірмами, адже вони є уніфікованими і підтримують послідовність, відтворюваність та доказовість ризик-орієнтованого підходу при роботі з неприбутковими організаціями – суб'єктами грантової діяльності. Уніфікована система оцінки ризик-профілю НПО дозволяє аудиторській фірмі:

- забезпечити відповідність вітчизняним вимогам щодо фінансового моніторингу та міжнародним стандартам боротьби з відмиванням доходів;
- підвищити якість документування професійного судження та процедур оцінки ризиків щодо відмивання доходів та фінансування тероризму;
- зменшити регуляторні ризики під час перевірок аудиторських фірм Міністерством фінансів України;
- уніфікувати підхід до аналізу діяльності різних типів НПО, в тому числі отримувачів грантів;
- посилити довіру донорів завдяки прозорості та структурованості оцінки ризиків.

Запропоновані кроки формують стандартизований, професійний та захищений підхід до роботи аудиторських фірм з НПО, що відповідає як українським нормативам, так і міжнародним вимогам у сфері фінансового моніторингу. Подальші дослідження будуть направлені на розробку ризик-моделей – поглиблення підходів для різних типів НПО (гуманітарні, освітні, медичні, екологічні напрями), з урахуванням специфіки їх фінансування та статутної діяльності.

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 10.02.2026).
2. Про затвердження Критеріїв ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення : наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2022 № 465. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text> (дата звернення: 10.02.2026).
3. Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 09 грудня 2022 року № 422 : наказ Міністерства фінансів України від 25.12.2025 № 654. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1952-25#Text> (дата звернення: 10.02.2026).
4. Regulation (EU) 2024/1620 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and amending Regulations (EU) No 1093/2010, (EU) No 1094/2010 and (EU) No 1095/2010 (Text with EEA relevance). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1620> (дата звернення: 15.03.2026).
5. Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing (Text with EEA relevance). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1624> (дата звернення: 15.03.2026).
6. Directive (EU) 2024/1640 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the mechanisms to be put in place by Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Directive (EU) 2019/1937, and repealing Directive (EU) 2015/849 (Text

- with EEA relevance). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024L1640> (дата звернення: 15.03.2026).
7. Directive (EU) 2024/1654 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 amending Directive (EU) 2019/1153 as regards access by competent authorities to centralised bank account registries through the interconnection system and technical measures to facilitate the use of transaction records. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1654/oj> (дата звернення: 15.03.2026).
 8. Смагло О. Функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-28>.
 9. Гнаткович О., Овчиннікова Т., Смолінська С. Фінансовий моніторинг в Україні та напрями його покращення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>.
 10. Шабельніков А. Фінмоніторинг 2025: хто здійснює, які критерії та відповідальність. *LIGA ZAKON*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/234530_fnmontoring-2025-khto-zdysnyu-yak-kriter-ta-vdpovdalnst (дата звернення: 24.03.2026).
 11. Герашенко А. Фінансовий моніторинг фізичних осіб 2025 року. *Адвокатське бюро Альони Прилуцької*. URL: <https://ap-bank.com/news/post/finansovyy-monitoring-fizichnyh-osib-2023-roku> (дата звернення: 24.03.2026).
 12. З початку повномасштабної війни кількість благодійних організацій зросла майже вдвічі. *Центр прав людини ZMINA*. URL: <https://zmina.info/news/z-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny-kilkist-blagodijnyh-organizacij-zroslo-majzhe-vdvichi/> (дата звернення: 28.05.2026).
 13. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%20FATF.pdf> (дата звернення: 28.05.2026).
 14. Керівництво з ризик-орієнтованого підходу для спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Київ : Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), 2020. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/2020/KerivnytstvoSPFM.pdf> (дата звернення: 10.02.2026).
 15. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 30.05.2026).

References

1. On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction: Law of Ukraine No. 361-IX of December 6, 2019. *Legislation of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine*, zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text . Accessed 10 Feb. 2026.
2. Ministry of Finance of Ukraine. On Approval of the Risk Criteria for the Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction: Order No. 465 of December 28, 2022. *Legislation of Ukraine*, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-23#Text . Accessed 10 Feb. 2026.
3. Ministry of Finance of Ukraine. On Amendments to the Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 422 of December 9, 2022: Order No. 654 of December 25, 2025. *Legislation of Ukraine*, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1952-25#Text . Accessed 10 Feb. 2026.
4. European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/1620 of 31 May 2024 Establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and Amending Regulations (EU) No. 1093/2010, (EU) No. 1094/2010 and (EU) No. 1095/2010. EUR-Lex, eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1620 . Accessed 15 Mar. 2026.
5. European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) 2024/1624 of 31 May 2024 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing. EUR-Lex, eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1624 . Accessed 15 Mar. 2026.
6. European Parliament and the Council of the European Union. Directive (EU) 2024/1640 of 31 May 2024 on the Mechanisms to Be Put in Place by Member States for the Prevention of the Use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing. EUR-Lex, eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024L1640 . Accessed 15 Mar. 2026.
7. European Parliament and the Council of the European Union. Directive (EU) 2024/1654 of 31 May 2024 Amending Directive (EU) 2019/1153 as Regards Access by Competent Authorities to Centralised Bank Account Registries through the Interconnection System and Technical Measures to Facilitate the Use of Transaction Records. EUR-Lex, eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1654/oj . Accessed 15 Mar. 2026.
8. Smahlo, O. " The Operation of the Financial Monitoring System in Ukraine." *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 26, 2021, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-28> .
9. Hnatkovych, O., Ovchynnikova, T., and Solomiia Smolinska. " Financial Monitoring in Ukraine and Ways to Improve It." *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 38, 2022, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>.
10. Shabelnikov, Andrii. " Financial Monitoring 2025: Who Carries It Out, What Are the Criteria, and What Are the Responsibilities." *Liga Biznes*, biz.ligazakon.net/analytics/234530_fnmontoring-2025-khto-zdysnyu-yak-kriter-ta-vdpovdalnst . Accessed 24 Mar. 2026.
11. Herashchenko, Alona. " Financial Monitoring of Individuals in 2025.." *Advokatske Biuro Alony Prylutskoj*, <https://ap-bank.com/news/post/finansovyy-monitoring-fizichnyh-osib-2023-roku> . Accessed 24 Mar. 2026.

12. " Since the start of the full-scale war, the number of charitable organizations has nearly doubled.." *ZMINA Human Rights Centre*, <https://zmina.info/news/z-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny-kilkist-blagodijnyh-organizacij-zroslo-majzhe-vdvichi/> . Accessed 28 May 2026.
13. International Standards on Combating Money Laundering, the Financing of Terrorism and the Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction. *Ministry of Finance of Ukraine*, <https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%20FATF.pdf> . Accessed 28 May 2026.
14. Guidance on the Risk-Based Approach for Specially Designated Subjects of Primary Financial Monitoring. *Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*, 2020, <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/2020/KerivnyxtvoSPFM.pdf> . Accessed 10 Feb. 2026.
15. Ukraine. Civil Code of Ukraine. Law of Ukraine No. 435-IV, 16 Jan. 2003. *Legislation of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine*, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> . Accessed 30 May 2026.

Дата подання: 30.05.2026

Дата прийняття до друку: 18.06.2026